

Актуальність проблеми дослідження. Принципи права – «це провідні засади, ідеї права, які в конкретному вигляді характеризують його зміст, визначають спрямованість правового регулювання» [1, с.207], серед яких принцип «верховенства права» є одним з найважливіших при розбудові та становленні правової держави. Можна стверджувати про фундаментальний вплив принципу «верховенства права» на державотворення в Україні, саме тому аналіз останнього має велике значення при практичному застосуванні правових норм та розвитку теорії права.

Рівень

розробки теми.

Висвітлення вказаного принципу знайшло своє опрацювання у наукових розробках таких вчених, як: А. Альбова, В. Бойко, К. Горобець, К. Ісмаїлов, М. Кравчук, І. Лукашук, П. Новгородцев, У. Олійник, К. Трихліб та інші.

Метою наукової розвідки

є філософсько-правовий аналіз принципу верховенства права, а також розкриття філософсько-правової сутності принципу верховенства права й окреслення його впливу на державотворення України.

Завдання дослідження

з'ясувати філософську-правову сутність, основні риси принципу «верховенства права» та його вплив на державотворення України на основі останніх розробок вчених.

Предмет дослідження.

Особливості та специфіка філософсько-правової сутності принципу верховенства права, його значення в національній і світових правових системах.

Перш за все необхідно з'ясувати, над чим право панує і здійснює своє верховенство.

Принцип верховенства права закріплений в ч.1 ст.8 Конституції України, оскільки він є одним з провідних засад конституційного ладу будь-якої сучасної демократичної, соціальної, правової держави [2].

Отже, створення демократичної, правової держави без врахування і реалізації принципу верховенства права буде не повноцінним.

Сутність принципу верховенства права, полягає в наступному: у забезпеченні прав та основоположних свобод людини; у реалізації презумпції невинуватості; у запровадженні юридичної рівності усіх осіб незалежно від соціального, майнового статусу, релігійних уподобань у реальному житті тощо; у гарантованому судовому механізмі реалізації та захисту прав людини [3].

Із погляду філософії права принцип верховенства права є одним із головних надбань європейської цивілізації, яка стала основою функціонування багатьох національних правових систем сучасності. Сьогодні складно знайти філософсько-правове дослідження, яке б не зверталось до проблематики верховенства права. Верховенство права є не тільки способом осмислення права в усіх його виявах, а й важливим, якщо не ключовим, складником його функціонування [4].

Принцип верховенства права передбачає можливість виходу за межі формальної законності, інакше поняття верховенства права позбавлене будь-якого матеріального змісту, будь-які держави незалежно від форми правління будуть уважатися такими, що застосовують принцип верховенства права. Верховенство права не заперечує принцип законності, а розвиває його від формальних вимог «дотримання закону» до «надпозитивних» вимог змісту права.

У сучасній філософії права все більшого поширення набуває ідея верховенства права як верховенства природних прав і свобод людини, що саме вони визначають зміст і

спрямованість розуміння верховенства права як доктрини, принципу, ідеалу [4]. Це розуміння права є не досить вдалим, оскільки, за таким твердженням, право має утворюватися поза законотворчим процесом і діяльністю органів державної влади. Принцип «верховенства права» є базовим стрижнем правової матерії, провідною ідеєю, яка має пронизувати всю державну політику України, яка спрямовує, у першу чергу, державу у відповідне русло, визначає пріоритети цієї політики та, головним чином, працює в інтересах суспільства. Відповідно закріпленням даного принципу в Основному Законі підтвердило прагнення власної держави будувати свою правову систему на основі засад, які є фундаментальними ціннісними критеріями демократичної, соціальної, правової, держави. І ще, важливо, що змістовним елементом «верховенства права», дієвим інструментом регулювання суспільних відносин виступило гарантування прав людини і основоположних свобод, що окреслило зміст державотворення України. Українська державність сьогодні тільки стає на шлях законодавчого осмислення й удосконалення механізмів правового регулювання з урахуванням міжнародних стандартів і принципів, зокрема принципу верховенства права. Однак, як зазначає В. Семиноженко, таке регулювання в будь-якому випадку має передбачати такі імперативи: 1) права і свободи людини є не окремою частиною законодавства, а ціннісним складником, що зумовлює загальний напрям розвитку нормативно-правової системи. Отже, не повинно існувати жодного закону, вільного від цензу прав і свобод людини, і кожний законопроект, що приймається, підлягає перевірці на їх дотримання; 2) захист прав і свобод людини має бути максимально поширеним, належати до компетенції як влади, так і громадських об'єднань, правозахисних організацій, політичних партій; 3) дотримання прав і свобод людини є частиною високої правової культури й суспільної свободи. Правова держава не сумісна з тлумаченням прав людини як категорії належного, а не дійсного, як нездійсненої цілі, а не природних надбань кожної людини [5, с. 265].

Висновки.

Отже, незмінний швидкий розвиток сучасного суспільства, зміни в ньому, перетворення, міжнародне співробітництво сприяють модернізації принципу верховенства права, сутність якого зводиться до того, що все нове національне законодавство має формуватися, враховуючи міжнародні підходи і стандарти, які визнані світовою спільнотою; на національному рівні права людини повинні визнаватися найбільшою соціальною цінністю, одним із основних пріоритетів, що визначають зміст і спрямування діяльності держави; дотримання міжнародних актів, рішень Європейського суду прав людини має сприяти досягненню глибинного змісту прав людини. Верховенство права – не просто абстракція, а компонент самого права, законотворчої діяльності, цілісного суспільства, в межах якого воно діє, функціонує та розвивається.

Список використаних джерел:

1. Кравчук М.В. Теорія держави і права (опорні конспекти): навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. 3-є вид., змін. й доп. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 534 с.
2. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. В редакції від 01.01.2020 р (дата звернення 29.10.2020 р.)
3. Костенко О.М. Конституція і ідеологія: проблема співвідношення. Конституційні засади державотворення і правотворення в Україні: проблеми теорії і практики: Зб-к наук,

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА: ФІЛОСОФСЬКИЙ СМИСЛ І ОБҐРУНТУВАННЯ

Written by ЯЦУХ ТЕТЯНА СТЕПАНІВНА, студентка II курсу юридичного факультету ЗУНУ (м. Тернопіль)
Tuesday, 23 November 2021 22:11

статей. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2006. С. 87-93.

4. Трихліб К.О. Верховенство права: сучасні інтерпретації. URL.

http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2013/2-1-1_2013/22.pdf (дата звернення 29.10.2021)

5. Олійник У.М. Філософсько-правове осмислення сутності принципу верховенства права в сучасному суспільстві. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. №3. С. 262–265.